"กราบแม่"

พระคุณแม่ ถึงเปรียบฟ้า มหาสมุทร ยังไม่สุด ที่ซึ้งใน ดวงใจฉัน
"แม่คนนี้" มีคุณ เอนกอนันต์ ไม่เพียง "ปั้น" ลูกของตน เป็นคนดี
ทั้งลูกหลาน ลูกศิษย์ ลูกคนอื่น แม่หยัดยืน ปลูกฝัง อย่างเต็มที่
มุ่งสร้างสรรค์ ให้ทุกคน "เป็นคนดี" เป็นคนที่ "มีประโยชน์" ต่อชาติไทย
ให้เป็นศรี เป็นคุณ แก่ประเทศ ให้เป็นเดช เป็นกำลัง อันยิ่งใหญ่
เป็นพลัง เกื้อหนุน "ดนตรีไทย" ฝากเอาไว้ เผยแพร่ต่อ พอไม่ตาย
เฝ้าปลูกฝัง สุนทรีย์ มีใจรัก ให้รู้จัก รู้คุณค่า อย่างแพร่หลาย
ทุกวันนี้ ดนตรีไทย ไม่มลาย ชนรุ่นใหม่ ได้สืบสาย **รับพันธะ**
ไม่สำคัญ ว่าเป็นศิษย์ สำนักไหน เพลงของใคร ทางของใคร ไม่ปล่อยปละ
ขอทุกคน "มีศรัทธา" อย่าเลยละ มุมานะ ร่วมสืบทอด ตลอดกาล
ช่วยส่งเสริม *ของดี ดนตรีไทย ถนอมไว้ เป็น "มรดก" ให้ลูกหลาน*
อย่าทอดทิ้ง ให้ตกต่ำ ดั่งสาธารณ์ ให้เล่าขาน "ภูมิปัญญา" ว่าเกรียงไกร
เราคนไทย ใช่น้อยหน้า กว่าชาติอื่น เรามี "พื้น" มี "วัฒนธรรม" มาแต่ไหน
นี่คือจิต คือวิญญาณ *ศักดิ์ศรีไทย เป็นรากฐาน* **ความภูมิใจ** *ในตัวตน*
เกิดเมืองไทย คือ "คนไทย" ให้ตระหนัก ร่วมอนุรักษ์ "ความเป็นไทย" ทุกแห่งหน
เรารักชาติ **ศาสน์ กษัตริย์** *กันทุกคน จุดเริ่มต้น เพราะภูมิใจ ใน "ที่มา"*
ด้วยเหตุนี้ แหละที่ **คุณหญิงชิ้น** *ยอมสละ หมดทั้งสิ้น สู้อุตส่าห์*
รณรงค์ ทุ่มกายใจ ไม่รอรา เพราะรู้ว่า "เวลาน้อย" ไม่คอยใคร
อันอิฐหัก กากปูน ยังหลงเหลือ เป็นหลักฐาน พอจุนเจือ สืบค้นได้
แต่หลักฐาน เพลงการ ดนตรีไทย ถ้าตายแล้ว สิ้นสูญไป ตายพร้อมคน
ถ้าไม่รีบ รักษาไว้ แต่ตอนนี้ ปล่อยให้ตาย เห็นที ไม่เป็นผล
วันข้างหน้า ถึงรู้ค่า ก็อับจน ตัวบุคคล ตายจากไป ไม่เหลือแล้ว
โดยเฉพาะ ผลงานเพลง ท่านบูชิต ของหลวงประดิษฐ-ไพเราะ ประดุจแก้ว
เจียรนัย เลิศล้ำค่า ท่านวางแนว **โน้ตเก้าตัว** *อันเพริศแพร้ว ไว้แทนตน*

...หนึ่ง **"แทนคุณ"** *กตัญญู ท่านบิดา*
สอง **"กู้หน้า"** *ดนตรีไทย สำเร็จผล*
สาม **"สืบทอด"** *ฝากมูลนิธิฯ สู่อนุชน*
ครบถ้วนทั้น... ท่านลาศิษย์ นิจนิรันดร์

เคารพรักยิ่ง
จากลูกคนเดียว
"มธุรส วิสุทธกุล"
๔ กรกฎาคม ๒๕๓๓

"แม่ฉันเอง"

แต่งงานลูก ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๑๒
ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทำบุญที่บ้านลาดพร้าว

ม้อดบวชเณรที่วัดปากน้ำภาษีเจริญ
สมใจคุณยาย

คุณยายกับดาว

วันเกิดม้อดครบ ๑๕ ปี
พร้อมคุณยาย และคุณย่า คุณนารี วิสุทธกุล

ติวจูงคุณยาย

ม้อดหลานยายคนแรก

"ผู้นั้นไซร้...ที่แท้...แม่ฉันเอง"

"เมื่อล้มกลิ้ง ใครหนอวิ่ง เข้ามาช่วย
แล้วปลอบด้วย นิทาน กล่อมขวัญให้
และจูบที่ เจ็บชะงัด ปัดเป่าไป
ผู้นั้นไซร้ ที่แท้ แม่ฉันเอง"

คำกลอนนี้ เป็นกลอนบทแรกในชีวิตที่ประทับใจดิฉันมากจนจำฝังใจไม่เคยลืม กลอนบทนี้มีความหมายต่อชีวิตของดิฉันเพราะ เป็นสายใยความผูกพันอันอบอุ่นระหว่างดิฉันกับคุณแม่

...เรามีกันสองคนแม่ลูก คุณแม่รักดิฉันมาก...

ตั้งแต่เล็กจนโต แม่ไม่เคยดุว่าหรือตีให้
ลูกต้องเจ็บตัวเจ็บใจอย่างลูกชาวบ้านใกล้เคียง
ถ้าลูกไป พบปะกับผู้ที่เขารู้จักแม่ดี เขาจะออก
ปาก ทุกครั้งว่า แม่รักลูกมาก อวยพรให้เรามี
ความสุข เจริญ ทั้ง แม่ ทั้งลูก เสมอ

* จากบันทึกส่วนตัวของคุณแม่เรื่อง "ลูก"

ตั้งแต่เล็กจนโต แม่ไม่เคยดุว่าหรือตีให้ลูกต้องเจ็บตัวเจ็บใจอย่างลูกชาวบ้านใกล้เคียง ถ้าลูกไปพบปะกับผู้ที่เขารู้จักแม่ดี เขาจะออกปากทุกครั้งว่า **แม่รักลูกมาก** อวยพรให้เรามีความสุข เจริญทั้งแม่ทั้งลูกเสมอ

ดิฉันเป็นลูกคนเดียวของคุณแม่ เพราะคุณแม่มีลูกยาก เมื่อครบกำหนดแล้วไม่สามารถคลอดเองได้ ต้องผ่าตัดออกทางหน้าท้องที่โรงพยาบาลศิริราช เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ ซึ่งเป็นยามสงคราม จึงเป็นการเสียสละอย่างใหญ่หลวง เมื่อผ่าลงไปยังพบว่ามีเนื้องอกก้อนใหญ่ จึงจำเป็นต้องตัดมดลูกทิ้งในการคลอดดิฉัน ทำให้ไม่สามารถจะมีลูกได้อีก คุณพ่อของดิฉันคือคุณประสงค์ ไชยพรรค (ถึงแก่กรรม) จึงตั้งชื่อลูกว่า "เดียว" ตั้งแต่แรกเกิด คิดว่าคงจะเป็นคนชื่อ "เดียว" คนแรกของเมืองไทย เมื่อเล็ก ๆ ไม่เคยได้ยินใครชื่อเหมือนดิฉันเลย

คุณพ่อเคยเรียนอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก่อนเปลี่ยนความสนใจไปเรียนนิติศาสตร์และเนติบัณฑิต คุณพ่อชอบภาษาจึงตั้งชื่อให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวได้ดี ดิฉันเองก็เลือกเรียนอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเลือกสอบเพียงแห่งเดียวนี้เท่านั้น เมื่อจบปริญญาตรีแล้วคุณแม่ก็ส่งเสียด้วยน้ำพักน้ำแรงของท่านเองให้ไปเรียนต่อปริญญาโททางภาษาศาสตร์ (M.A.T. Linguistics) ที่มหาวิทยาลัย Indiana ประเทศสหรัฐอเมริกา

ความบันดาลใจที่ทำให้ดิฉันรักการเรียนอักษรศาสตร์ สนใจภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมทั้งวรรณคดีและอื่น ๆ แท้จริงแล้วเริ่มต้นมาจากคุณแม่ **มีที่มาจากความประทับใจในกลอนบทนี้ที่คุณแม่เคยท่องให้ฟัง** ท่านมีวิธีการที่ทำให้ดิฉันสนใจและจำได้แม่น เช่น เน้นเสียงตรง "ล้ม...กลิ้ง" และ "...แม่ขั้นเอง" เหตุการณ์ สีหน้า และน้ำเสียง ความอ่อนโยนของคุณแม่ยังอยู่ในความทรงจำของดิฉันเสมอไม่มีวันลืม

ดิฉันรู้จักซาบซึ้งในอรรถรสของ**ภาษา** โดยเริ่มจากกลอนบทนี้ ซึ่งมีความหมายเป็นสัญลักษณ์แทน "ความรักและห่วงใยของแม่" เป็นความซาบซึ้งใจส่วนตัวระหว่างเราแม่-ลูก

เมื่อเรียนอยู่อเมริกา ดิฉันไปพบกลอนภาษาอังกฤษในหนังสือ **Children and Their Mothers** - A Terra Magica Book N.Y., Hill and Wang, 1964 จึงได้ส่งมากราบคุณแม่ในวันเกิด พ.ศ. ๒๕๐๙ มีใจความตรงกันทั้ง ๒ ภาษา แสดงให้เห็นอัจฉริยะของท่านผู้ถอดคำประพันธ์ภาษาไทยที่รักษาข้อความ อรรถรส และความไพเราะได้เสมอเหมือนของเดิม เป็นคำกลอนที่ซาบซึ้งกินใจ เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย

Who ran to help me when I fell,
And would some pretty story tell,
Or Kiss the place to make it well ?
My Mother.

Ann Taylor

เมื่อล้มกลิ้ง ใครหนอวิ่ง เข้ามาช่วย
แล้วปลอบด้วย นิทาน กล่อมขวัญให้
และจูบที่ เจ็บชะงัด ปัดเป่าไป
ผู้นั้นไซร้ ที่แท้ แม่ฉันเอง

"ครูเทพ"
(เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี)

ภายหลังคุณแม่แต่งกลอนทำเป็นบทเพลงสำหรับเด็ก ให้แก่วิทยุโรงเรียนขึ้นอีกบทหนึ่ง ขยายความขึ้นจากกลอนบทนี้ มีใจความดังนี้

คนเก่ง

เมื่อล้มกลิ้งมีผู้วิ่ง เข้ามาช่วย
ลูบที่เจ็บ แต่เบาเบา เฝ้าใส่ใจ
ฉันหายเจ็บ เพราะน้ำคำ พร่ำกล่าวขาน
อย่าร้องไห้ ไม่น่าฟัง อย่างร้องเพลง

แล้วปลอบด้วย เสียงรำพัน กล่อมขวัญให้
ผู้นั้นไซร้ แน่แท้ แม่ฉันเอง
ที่อ่อนหวาน และเมตตา ว่าฉันเก่ง
ถ้าอยากเป็น คนเก่ง ต้องอดทน

คุณแม่เป็นคนแรกที่จุดไฟให้ดิฉันสนใจภาษาและวรรณคดี เป็น **"ครูคนแรก"** ที่สอนภาษาไทย อังกฤษ และฝรั่งเศสให้ดิฉัน ทั้งไวยากรณ์และการออกเสียงให้ถูกต้อง อีกทั้งช่วยดิฉันเรียน จดศัพท์ จดงาน และอ่านหนังสือนอกเวลา เมื่อสมัยเรียนอยู่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา และคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คุณแม่มีความสุขที่จะช่วยสนับสนุนและมีส่วนร่วมในความสำเร็จในชีวิตของดิฉัน ความสุขของดิฉัน ความสำเร็จของดิฉันคือ ความสุขและความสำเร็จของท่านเช่นกัน

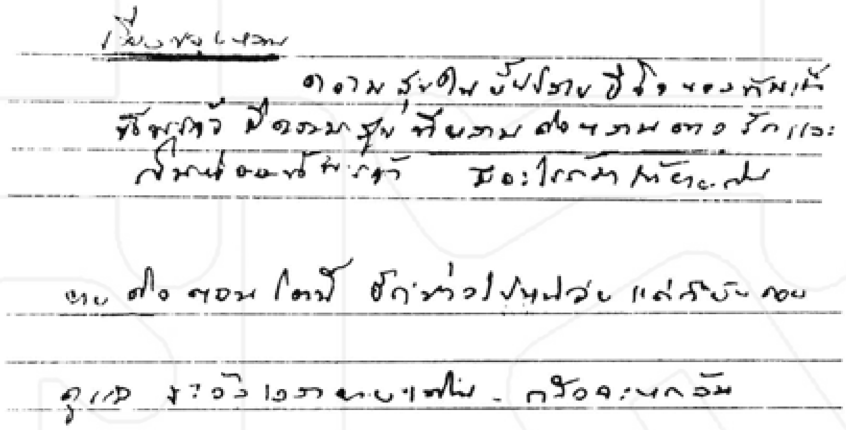
นอกเหนือจากงานที่ท่าน **"สร้างศิลปะ" และ "สร้างศิลปิน"** ท่าน **"สร้างคน"** สร้างบุคลากรอีกหลายต่อหลายคนให้เป็นทรัพยากรที่มีประโยชน์ มีคุณค่าต่อสังคมให้เป็น "คนดี" มีความรู้และมีคุณธรรมประจำใจ สำหรับดิฉัน คุณแม่เป็น "ผู้ปั้น" และ "ผู้ให้" ทั้งการศึกษา การอบรมบ่มนิสัย การดำเนินชีวิต และการงาน เป็นผู้ "สร้าง" ดิฉันมาเป็นอย่างที่เป็นทุกวันนี้

ดิฉันเองก็เป็น "ผลงาน" ชิ้นหนึ่งของท่าน

ลูกสาว รับปริญญา อักษรศาสตร์บัณฑิต รุ่น ๒๕๐๓ (พ.ศ. ๒๕๐๖)

ท่านดีใจที่ดิฉันสอนหนังสือ เป็นอาจารย์ภาควิชาภาษาอังกฤษและภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เมื่อท่านตรวจผลงานวิชาการของอาจารย์ท่านใดก็กระตุ้นเตือนดิฉันทุกครั้งให้ระลึกถึงความก้าวหน้าทางตำแหน่งวิชาการ สำหรับชีวิตครอบครัวของดิฉันท่านก็ปลูกฝังและมอบทรัพย์สมบัติให้ในวาระอันควร เช่นที่ดินที่บ้านลาดพร้าว และอื่น ๆ เมื่อดิฉันบรรลุนิติภาวะ และเมื่อแต่งงาน ท่านสนิทสนมเข้ากันได้ดีกับป๋าและแม่ ตลอดจนญาติพี่น้องของคุณม้อก สามีของดิฉัน เมื่อท่านได้รับโปรดเกล้าฯ ครั้งใด ญาติพี่น้องของคุณม้อกก็ชื่นชมยินดีด้วย ถ้าเจ็บป่วยก็อนาทรด้วยเสมอ ความกลมเกลียวกันทำให้ชีวิตของดิฉันราบรื่น อบอุ่น และมั่นคง ท่านกรุณาเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรในบ้าน อบรมสั่งสอนหลาน คือบุตรของดิฉันทั้ง ๓ คน ให้มีความรู้ มีคุณธรรม และมีความอบอุ่นในความรักของคุณยายตลอดมา ท่านไม่เคยลืมวันเกิดของทุก ๆ คน ทุกปีจะให้เงินเป็นของขวัญและทำบุญให้ที่วัดปากน้ำภาษีเจริญ ซึ่งท่านตั้ง "กองทุนนิธิม้อดดิวดาว" ไว้ให้ และที่สำคัญคือท่านจะแต่งกลอนอวยพรให้ทุกคน โดยสอดแทรกคำสอนซึ่งเราเก็บใส่แฟ้มไว้ให้ ม้อด ดิว ดาว เป็นที่ระลึกถึงคุณยายทุกปี ดังนี้

ม้อด

แด่หลานม้อดวิศรุต สุดที่รัก
ขอทวยเทพพิทักษ์ให้สุขสันต์
เดชพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
สามองค์นั้น
ช่วยคุ้มครองป้องกันพ้นผองภัย
เจริญอายุ พละ วรรณะ สคราญ
เลิศความคิดปฏิภาณจิตแจ่มใส
รักพากเพียรเรียนดี มีวินัย
พ่อ, แม่, ปู่, ย่า, น้อง, ยาย พูมใจ
ทั่วหน้าเอย

จากยาย

ชิ้น ศิลปบรรเลง

๑๒ ม.ค. ๑๙

คำอวยพรวันเกิด ครั้งสุดท้าย ที่คุณยายมอบให้ติว

๒๙ พ.ย. ๒๕๒๙

หลานมธุรวีร์ กุลสตรี ที่น่ารัก
เติบโตเร็วนัก ปีนี้ ย่างสิบห้า
ในวัยเรียน จงพากเพียร ทุกวิชา
เมื่อเติบใหญ่ พ่อแม่ปู่ย่า ได้ชื่นชม
กิริยา วาจา ก็แช่มช้อย
เรียบร้อย เช่นนารี ที่งามสม
เป็นผู้ดี ใครได้เห็น ไม่เว้นชม
มีอุดม- คติ ช่วยตนเอง
ไม่เบียดเบียน ผู้ใด ให้วุ่นวาย
นำพี่ชาย น้องหญิง ให้เรียนเก่ง
การวางตน ผู้คน ก็ยำเกรง
เป็นคนเคร่ง อยู่ใน ศีลธรรม
วันเกิดปีนี้ ยายไม่มี ของขวัญให้
มากดังใจ เพราะเศรษฐกิจ ยายตกต่ำ
แต่จะสอน ให้รู้ เรื่องบาปกรรม
หลานจงจำ ศีลห้า ให้มั่นไว้
หมั่นทำบุญ ทำทาน การกุศล
บุญของตน จะช่วย ตัวเองได้
มีความสุข สารพัด ทั้งขจัดโรคภัย
หวังสิ่งใด จงสัมฤทธิ์ สมจิตเทอญ

ด้วยรักของยาย

ชิน

คุณดาวรักคุณยายมาก เพราะ

ชอบฟังนิทาน ทั้งของคุณ เวลาคุณยายต้องการ

อะไร ก็ช่วยทำให้ด้วยเต็มใจ เวลาเล่นหรือคุย

และ [illegible] เพราะเป็น [illegible]

และไม่มีแรงจะตัดอาหาร ก็ช่วยหั่นให้

ตักให้ เวลาคุณยาย [illegible] ไม่ขึ้น [illegible]

ก็ช่วย [illegible] ซึ่ง [illegible] ความตั้งใจ

กับดาวหลานรัก เพราะมีนิสัยการช่าง ชอบขลุกอยู่กับคุณยายให้คุณยายเล่านิทานต่าง ๆ เช่น นิทานอีสป, กริมม์, ฮันส์ คริสเตียน แอนเดอร์สัน, ชาดก บางทีดาวก็กำหนดหัวข้อใหม่ขึ้นให้คุณยายแต่งเรื่องเล่าสด ๆ ร้อน ๆ คุณยายก็จะเล่าเรื่องและสอนภาษาอังกฤษ หรือจริยธรรมแทรกด้วยทุกครั้ง เมื่อคุณยายป่วยครั้งสุดท้าย ดาวทำกระทงใบตองเล็กเท่าขนมถ้วยฟูไปกราบคุณยายวันลอยกระทง คุณยายยังหัวเราะได้ ทำให้เราตื้นตันใจ ดาวเป็นคนดีเก่งภาษา และการช่างเหมือนคุณยาย รักสัตว์ และมีใจกรุณาเหมือนคุณย่า

ดาว

สิบหกกันยายน　　เวียนครบชนม์สามพรรษา
หลานน้อยแก้วกลอยตา　　มีนามว่าวิภาสิรินทร์
แสงดาวพราวสดใส　　สว่างไกลไร้เมฆมิน
คือดาววิภาสิรินทร์　　ใครยลยิน รักต้องใจ

สุขสันต์วันเกิด

วันที่ ๑๖ เดือนกันย์ครบวันเกิด　　วิภาสิรินทร์โอภาสเลิศย่างสิบสอง
ผู้จิตใจงดงามดีรักพี่รักน้อง　　พ่อ,แม่,ยาย หลานก็ต้องเอาใจใส่ดู
ใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ทุกคน　　ตลอดจนสัตว์เลี้ยงที่มีอยู่
ความกรุณาปรานีที่เรียนรู้　　เพราะมีใจเลื่อมใสอยู่ในธรรมะ
ยายเคยสอนให้รู้จักการสวดมนต์　　รู้อดทนรู้จักให้ การเสียสละ
มั่นศีลห้าประจำใจไม่เลยละ　　และชอบฟังเรื่องธรรมะที่ยายเล่าให้ฟัง
การเรียนต่าง ๆ ทั้งการช่างและหนังสือ　　ต้องรีบทำเพราะถือเป็นคำสั่ง
เวลาเรียนตั้งใจเรียนอย่างจริงจัง　　เวลาว่างจึงซนต่างต่าง ตามชอบใจ
โอกาสที่มีอายุครบวันเกิด　　ขอคุณความงามล้ำเลิศบันดาลให้
เทพทรงฤทธิ์จงประสิทธิประสาทไชย　　ทั้งพระรัตนไตรประทานสิ่งมิ่งมงคล
ให้หลานรักเรืองปัญญาและแข็งแรง　　หวังแสวงทุกสิ่งสัมฤทธิ์อำนวยผล
มีชื่อเสียงเลื่องลือไกลในสากล　　เจริญชนม์ยืนนานสราญเอย

จากยายที่รักหลาน

ชิ้น ศิลปบรรเลง

เมื่อยามว่างคุณยายก็สอนดนตรีให้หลานทุกคน ใช้เครื่องดนตรีเก่าแก่ของคุณยายหัด และซื้อเครื่องดนตรีให้หลานม้อดหัดระนาด ดิว ดาว หัดขิมและซอด้วง เมื่อตีเป็นเพลงคุณยายดีใจมาก เวลาหัดขิมคุณยายจะนั่งฝั่งตรงข้าม ดิว ดาว ทึ่งที่คุณยายสามารถตีขิมกลับทาง เล่นเพลงเดียวกันไปพร้อม ๆ กันได้

ถ้าสีเป็นเพลงแล้วจะให้ซองาคู่มือของยาย

*　　วันเกิดของหลานดาว　　วิภาสิรินทร์*
สิ่งที่ยายจงจินต์　　มอบให้
นี้คือสิ่งที่เป็นศิลป์　　ของชาติ
ให้หลานช่วยสืบต่อไว้　　เพื่อตระกูล "ศิลปบรรเลง"
*　　หลานอายุล่วงพ้น　　สิบสอง*
เหมาะแล้วที่จักลอง　　ฝึกไว้
ทั้งเพื่อเป็นการสนอง　　รักต่อ ยายนา
จิตรักจักเรียนได้　　เก่งได้เร็วพลัน

ด้วยรักยิ่ง

จากยายที่รักหลาน

๑๖ ก.ย. ๒๕๓๐ (ก่อนป่วย ๑ วัน)

โดยอัธยาศัยส่วนตัวคุณแม่เป็นคนที่มีศรัทธา มีจิตใจแน่วแน่ ถ้าศรัทธาต่อสิ่งใดหรือผู้ใดแล้ว ก็มุ่งมั่นจริงจัง อุทิศให้ได้ทั้งหมดไม่เพียงแต่ทรัพย์สินเงินทองซึ่งเป็นของนอกกาย ซึ่งท่านไม่เคยเสียดาย แม้เลือดเนื้อหรือชีวิตก็อาจให้ได้ เรื่อง**ศรัทธาของคุณแม่ที่สำคัญและชัดเจนคือเรื่อง ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์**

ความมีศรัทธาในเรื่องชาตินั้น หมายรวม ชาติกำเนิด ชาติตระกูล ไปจนถึงชาติบ้านเมือง และความเป็นชาติไทย ท่านมีศรัทธาและรักศักดิ์ศรีของบิดา มารดา และบรรพบุรุษเป็นอย่างยิ่ง มีความรักพี่รักน้องรักลูกหลาน ญาติพี่น้องทุกคนที่เกี่ยวข้องกับสายตระกูล "ศิลปบรรเลง" ต้องการอยากเห็นลูกหลานเชื้อสายของพวกเราเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ มีคุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติ

ท่านปลูกฝังให้ลูกหลานทุกคนเป็นผู้มีการศึกษา มีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต และภูมิใจในวงศ์ตระกูล ภูมิใจในความเป็นไทย จงรักภักดีเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เช่นเดียวกับท่าน คุณแม่ "สร้าง" ดิฉันจนวางใจได้ว่าเป็นคนดี มีความประพฤติและวิจารณญาณที่ถูกต้องพึ่งตนเองได้ **ท่านจึงสามารถวางมือจากหน้าที่แม่ออกไปทำงานในหน้าที่อื่น โดยเฉพาะเพื่อการดนตรีไทย**

ด้วยศรัทธาในความเป็นชาติ ด้วยรู้คุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทย อันแสดงถึงอารยธรรมและภูมิปัญญาของคนไทย ด้วยศรัทธาและกตัญญูต่อท่านบิดา คือหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ชื่นชมและเสียดายฝีมือและผลงานของคุณตาเกรงว่าจะสูญไป*[๑] จึงเป็นแรงบันดาลใจผลักดันให้คุณแม่อุทิศตนเพื่อการดนตรีไทย และอนุรักษ์เผยแพร่งานของคุณตาตลอดชีวิตของท่าน โดยมีความหวังที่จะ**ปลูกศรัทธานี้** สืบทอดต่อไปให้คนรุ่นหลังช่วยกันธำรงศิลปวัฒนธรรมด้านการดนตรี อันเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทยไว้นานเท่านาน

สิ่งหนึ่งที่ท่านจะสามารถทำได้ด้วยตนเองก็คือ ทุ่มเทให้กับการสอนดนตรีไทย ทั้ง**ในวงกว้าง** และ**ในทางลึก** ทำอย่างเต็มกำลังมุ่งมั่นตามปณิธาน โดยไม่มุ่งหวังสิ่งตอบแทนใด ๆ ไม่ว่าจะเป็น ลาภ ยศ หรือแม้แต่ สรรเสริญ

คุณแม่ทุ่มเทการสอนดนตรีไทย**ในวงกว้าง**ทุกระดับ ตั้งแต่เด็กเล็ก ประถม มัธยม อุดมศึกษา ประชาชนทั่วไป ตลอดจนชาวต่างประเทศ ใครก็ตามที่สนใจและรักดนตรีไทยคุณแม่ยินดียิ่งนัก ขอให้ทุกท่านช่วยกัน**รับไว้** ช่วยกันชื่นชม ช่วยกันเผยแพร่ให้กว้างขวางเท่าไหร่ยิ่งดี จะได้ช่วยกันเป็นกำลังสืบทอดการดนตรีไทย ท่านสร้างลูกศิษย์เพื่อให้สร้างลูกศิษย์ต่อ ๆ กันไปไม่รู้จบ ลูกศิษย์ของท่านหลายคนเป็นคนเก่ง เป็นศิลปิน เป็นครูดนตรีไทยที่มีคุณภาพ มีชื่อเสียง บางคนได้รับปริญญาเอกทางการดนตรีจากต่างประเทศ ทุกคนมาเป็นผู้ร่วมกันสรรค์สร้างการดนตรีไทย

การสอนของคุณแม่**ในทางลึก**นั้นก็คือ ท่านเป็นครูดนตรีไทยที่ไม่หวงวิชาไว้เก่งไว้เด่นแต่ผู้เดียว ท่านมีแต่จะให้ความรู้ทุกอย่างมากเท่าที่ลูกศิษย์จะรับได้ ทั้งนี้**เพราะท่านไม่ต้องการให้ดนตรีไทยตาย ท่านต้องการให้เกิด** จึงไม่หวงวิชาให้ตายไปกับตัวเหมือนของดีหลายสิ่งหลายอย่างของไทยที่สูญไปพร้อมกับเจ้าของ คุณแม่จึงดำเนินรอยตามคุณตาของดิฉันที่แม้ท่านจะเก่งเพียงใด ท่านไม่เคยหวงวิชา คุณตาคิด**ระบบโน้ตเก้าตัว*** ขึ้นมาบันทึกเพลงไว้ให้ลูกศิษย์เรียน เป็นระบบที่เทียบได้กับโน้ตสากลที่ใช้กันอยู่ทั่วโลก แต่ใช้เลข ๙ ตัวแทน โด เร มี จึงสามารถบันทึกเพลงอยู่มาได้จนถึงทุกวันนี้

คุณแม่ไม่สนับสนุนการแข่งขันที่เก่งคนเดียว ท่านสนับสนุนให้**เก่งด้วยกัน** เมื่อท่านก่อตั้งมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ปรัชญาของมูลนิธิฯ คือสร้างความสมัครสมานสามัคคีในหมู่ผู้ที่อยู่ในวงการดนตรีไทย และเป็นสื่อกลางให้แก่ผู้สนใจดนตรีไทยทั่วไป

การสอนดนตรีไทยอย่างกว้างขวางเปรียบเสมือนเป็นการเพาะพันธุ์**ต้นกล้าดนตรีไทย**ในหมู่เยาวชนคนรุ่นหลังให้เติบใหญ่เป็นไม้ยืนต้น และแพร่หลายกระจายพันธุ์ไปทุกทิศทุกทางจนเป็นป่าไม้อุดมสมบูรณ์ดังเช่นทุกวันนี้ การสอนจึงมีความหมายต่อชีวิตของท่านอย่างมาก ท่านมีจิตใจเป็นครูอย่างแท้จริง ให้ความรู้ไม่ปิดบัง ให้ความรัก ความหวังดี ความเมตตา กรุณาด้วยน้ำใสใจจริง ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลทุกอย่างแม้กระทั่งการเงิน ถ้าต้องการให้ช่วย หาโอกาสให้ลูกศิษย์แสดงความสามารถให้ปรากฏ สนับสนุนให้เจริญรุ่งเรืองทุกวิถีทาง ตลอดจนปลาบปลื้มยินดีในความสำเร็จของลูกศิษย์ทุกคน

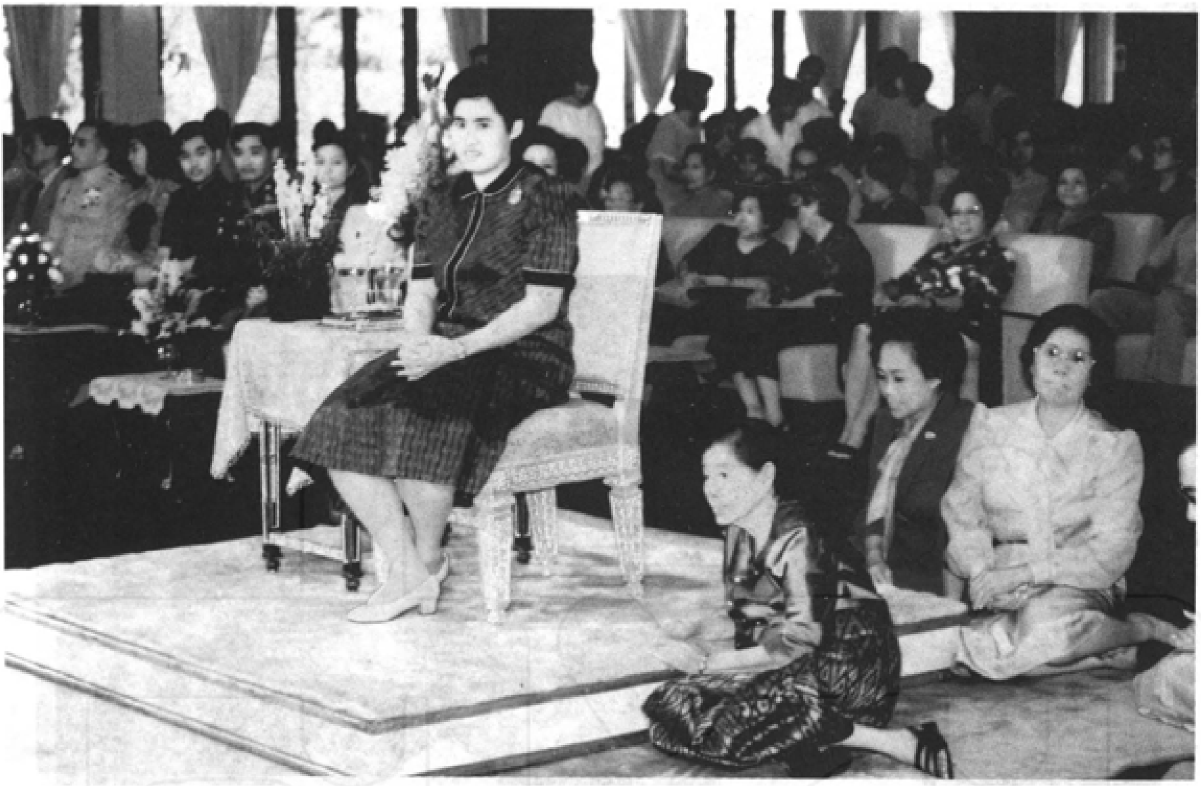
เหมือนเป็นลูกเป็นหลานด้วยความจริงใจ ลูกศิษย์ของท่านทุกคนก็มีความสนิทสนม รักและเคารพท่านเหมือนเป็นแม่ของเขาอีกคนหนึ่ง เพราะฉะนั้นคุณแม่เหมือนกับไม่ได้มีลูกคนเดียว แต่มีลูกนับสิบ นับร้อย และเป็น "ของกลาง" ของทุก ๆ คน

ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ อยู่ในสำนึกของคุณแม่ตลอดเวลา ดังจะเห็นจิตใจของท่านในบทเพลงถวายพระพรจำนวนมาก การที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระกรุณาธิคุณเมตตาต่อการดนตรีไทยและทรงศึกษาฝึกหัดด้วยพระวิริยะอุตสาหะ ตลอดจนทรงร่วมบรรเลงกับครูดนตรีไทยหลายต่อหลายท่าน นำความปลาบปลื้มปีติยินดีแก่คุณหญิงชิ้นอย่างสุดที่จะพรรณนาได้ ศรัทธานี้ถึงขนาดที่ทำให้ท่านหายป่วยรอดชีวิตได้เมื่อทรงพระกรุณาเสด็จไปทรงเยี่ยมที่โรงพยาบาลรามาธิบดี ศรัทธานี้ท่านกล่าวว่าอาจสละชีวิตเป็นราชพลีได้ ดิฉันขอยืนยันว่าจิตใจรักชาติและจงรักภักดีเช่นนี้ มิใช่มีแต่ที่เล่าขานกันในประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่เป็นจิตวิญญาณของคนไทยที่มีจริง และมีอยู่ในจิตใจของคุณแม่ดิฉันด้วยคนหนึ่ง

ในงานฉลองอายุครบ ๘๐ ปีของท่าน ที่สโมสรทหารอากาศ เมื่อหายป่วยคราวนั้น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงมีพระกรุณาธิคุณยิ่งล้นเสด็จไปทรงเป็นองค์ประธาน ร่วมงานเป็นการส่วนพระองค์ ทรงเสด็จชมนิทรรศการ ผลงาน และเครื่องดนตรีชิ้นเอกเก่าแก่ของตระกูล เสด็จประทับชมการแสดงที่ศิษย์คุณหญิงชิ้นร่วมเทน้ำใจแสดงกตเวทิตา ทรงร่วมขับร้องทรงดนตรีร่วมกับครูดนตรีไทยผู้ยิ่งใหญ่หลายท่าน อาทิคุณหญิงไพฑูรย์ กิติวรรณ อาจารย์ประสิทธิ์ ถาวร อาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน ผู้เป็นศิลปินแห่งชาติ นับเป็นพระกรุณาธิคุณยิ่งใหญ่ที่สุดต่อคุณหญิงชิ้นและตระกูลศิลปบรรเลง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงพระกรุณา ทรงดนตรีร่วมกับศิลปินที่มีชื่อเสียงในวงการดนตรีไทยหลายท่าน เช่น จากซ้าย : อ.ทองดี สุจริตกุล, อ.ประสิทธิ์ ถาวร, อ.ศิริชัยชาญ ฟักจำรูญ, อ.กิติพงศ์ มีป้อม, อ.ณัฐพงศ์ โสวัตร, อ.ฉลวย จิยะจันทน์, อ.เจริญใจ สุนทรวาทิน, พ.ต.ท.ปน ว่านม่วง

งานแสดงมุทิตาจิต พ.ศ. ๒๕๒๙

สองห้าสองเก้า พฤษภยี่สิบสี่ ที่ผ่านมา
เพชรสุกใส ดนตรีไทย ส่องประกายพราว
รุ่งโรจน์ไกล นั้นหรือ ก็คือว่า
เสด็จมา เป็นประธาน ในงานนี้
นับเป็นสิ่ง ล้นค่า มหาศาล
คือพระมหา กรุณา ต่อศิลปิน
ขอบพระคุณ ท่านผู้มี เกียรติทั้งหลาย
ได้พร้อมใจ กันแสดงจิต มุทิตา
เช่นบรรเลง ดนตรี มีหลายรส
ความสามัคคี ดียิ่ง กว่าสิ่งใด
ข้าพเจ้านี้ มิมี สิ่งใดตอบแทน
วอนพระรัตนตรัย และเทพไท้ ขอให้ทรง
ที่ช่วยกัน จรรโลง ดนตรีไทย
การดนตรีไทย ได้เทียมเทียบ เปรียบสากล
ต้องการใด จงได้ ดังใจมุ่งมาด
ทุกสิ่งสัมฤทธิ์ พิชิตผองภัย ดังใจจำนง

ปลื้มวิญญาณ์ เหลือล้น พ้นจักกล่าว
ประดุจดาว ประดับฟ้า ไร้ราคี
"สมเด็จ พระเทพรัตนราชสุดา" สง่าศรี
ทั้งทรงดนตรี ประทานให้ สมใจจินต์
ยิ่งกว่าเงิน หลายล้าน ที่เคยถวิล
ทั่วทุกผู้ ที่ยลยิน ปลื้มปรีดา
ทั้งญาติศิษย์ มิตรสหาย ทั่วถ้วนหน้า
ต่างสรรหา ของขวัญ จรรโลงใจ
เกินภาพพจน์ สารพัน สรรมาให้
และการเทิด ดนตรีไทย ให้ใหญ่ยง
พระคุณได้ เสมอแม้น ดั่งประสงค์
ประสาทพร ตามประสงค์ ของท่านทุกคน
ให้ยิ่งใหญ่ จนได้ ประสบผล
เพราะทุกคน ร่วมใจกัน จึงมั่นคง
ไร้โรคาพาธ มีความสามารถ อันสูงส่ง
กุศลส่ง ให้สำราญ เบิกบานเทอญ

กิจวัตรประจำวัน

ทรงพระกรุณาเสด็จเยี่ยม ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๙ ที่โรงพยาบาลรามาธิบดี ประจวบกับเป็นวันเกิดครบ ๘๐ ปีของคุณหญิงชิ้นพอดี

ท่านได้ประพันธ์บทกลอนสรรเสริญพระกรุณาธิคุณของพระองค์ท่านไว้ในหนังสืออนุสรณ์ **๘๐ ปีคุณหญิงชิ้น** รำลึกในพระกรุณาธิคุณ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ทรงโปรดเกล้าฯ ปรานี เสด็จเยี่ยมไข้
เปรียบเสมือนทิพย์โอสถ ชะโลมใจ
ด้วยทรงประทาน พระพรชัย ให้หายพลัน
ต่อจากนั้น สองวัน กลับบ้านได้
พระกรุณา ฝังในใจ เกล้ากระหม่อมฉัน
ขอถวาย ความภักดี นิจนิรันดร์
ประดุจฉันท์เป็นข้าใต้ เบื้องบาทบงสุ์

๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๙

หลังจากงานนี้คุณแม่ไม่ย่อท้อต่อสิ่งใด ๆ ท่านตระหนักดีว่าจากอายุ ๘๐ ปีไปนี้**เวลาของท่านเหลือน้อยลงทุกวัน** ท่านมุมานะกับงานดนตรีไทย และด้านศิลปการละครให้เต็มกำลังยิ่งขึ้น โดยพยายามจดบันทึกความจำ ความรู้ที่ท่านทำไว้ในอดีต เขียนหนังสือ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิของทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการ อ่านผลงานวิชาการระดับรองศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ด้านดนตรีและการละคร รวบรวมโน้ตเพลงเก่าแก่ของคุณตา ไปประชุมราชบัณฑิต... จัดกิจกรรมประกวดดนตรีไทย ไปร่วมและเป็นประธานในงานไหว้ครูของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ พยายามทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อการดนตรีไทยอย่างถึงที่สุด เป็นการช่วงชิงเวลาที่เหลืออยู่อย่างสุดความสามารถ

ศรัทธาอีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญต่อชีวิตจิตใจของคุณแม่คือ **ศรัทธาในพระพุทธศาสนา** องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นที่สักการะนอบน้อมสูงสุด คุณแม่ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึกศึกษาปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนด้วยความเพียร พยายามเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจสำหรับชาวพุทธไว้ในบทเพลงขับร้องบรรจุไว้ในหลักสูตรเพลงไทยของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อหวังให้เยาวชนจำได้ง่ายเตือนใจให้นำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดอุปนิสัยดีงามให้เป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป สำหรับลูกหลานใกล้ชิด คุณแม่จะอบรมบ่มนิสัย ปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแต่เล็กแต่น้อย เริ่มจากการสอดแทรกคติธรรมไว้ในนิทานหรือการสนทนาให้เป็นการซึมซับโดยไม่รู้ตัว จนถึงการสั่งสอนหัวข้อธรรมะโดยตรง **ให้มีจิตใจอ่อนโยนเป็นไปในกุศล** โดยเฉพาะเช่น อบรมบ่มนิสัยเรื่องเมตตา กรุณา การทำบุญสุนทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การนอบน้อมต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และผู้ควรได้รับการคารวะ นับเป็นบุญกุศลของลูกหลานที่ได้รับการปลูกฝังให้มีสัมมาทิฐิยึดมั่นในพระพุทธศาสนาเหมือนอย่างท่าน

ตัวท่านเองจะสวดมนต์ภาวนา ทำสมาธิ เดินจงกรม และอ่านหนังสือธรรมะเป็นกิจวัตรประจำวันทั้งเช้าและกลางคืนก่อนนอน เมื่อวันที่ป่วยเป็นอัมพาตนั้นก็เป็นขณะที่ท่านกำลังสวดมนต์อยู่ กานต์ (พี่เลี้ยงคนสนิทของท่าน)* เห็นนานผิดสังเกตพบว่าท่านไม่รู้สึกตัวอยู่บนเตียง จึงช่วยกันนำท่านส่งโรงพยาบาลทันที ปรากฏอาการโรค Aphasia (อัมพาตทำให้สูญความสามารถในการพูด) อันเกิดจากเกล็ดเลือดอุดตันในสมอง สืบเนื่องมาจากโรคหัวใจที่ท่านเป็นมานาน จนต้องใส่เครื่องกระตุ้นหัวใจ (Pace-maker) มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๒ รวมเป็นเวลา ๙ ปีแล้ว ต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์โรงพยาบาลศิริราชอย่างใกล้ชิดมาตลอดเวลา

ตั้งแต่วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๓๐ ท่านป่วยเป็นอัมพาตซีกขวา พูดไม่ได้ ประกอบกับหูของท่านก็ต้องใช้เครื่องช่วยฟังอยู่ก่อนแล้ว ท่านจึงมิได้โต้ตอบกับลูกหลาน และผู้ที่มาเยี่ยมเยียนด้วยความรักใคร่อาทร เราหวังกันว่าท่านคงจะรับรู้การที่ท่านได้รับการเชิดชูเกียรติให้เป็น "ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง" ในระหว่างที่ท่านนอนป่วยอยู่

ตลอดชีวิตมาคุณแม่ไม่เคยได้พักผ่อน ท่านมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ตลอดเวลา ช่วงนี้เป็นช่วงที่ท่านได้พักผ่อนนอนอยู่กับบ้านอย่างแท้จริง เป็นบั้นปลายของช่วงชีวิตที่คุณแม่ประสบความสำเร็จสูงสุด ในด้านส่วนตัวท่านได้ทำงานศิลปะตามใจรักและเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติด้วย ในด้านครอบครัวท่านได้วางรากฐานชีวิตให้ลูกคนเดียวและครอบครัวอย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่นแล้ว ในด้านวงศ์ตระกูลท่านได้ก่อตั้งมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) แทนคุณบุพการีสมตามปณิธาน ภารกิจการงานทุกอย่างที่อยากทำท่านได้ทำเสร็จสิ้นสำเร็จแล้วทุกประการ หมดห่วง หมดกังวล หมดอาลัยในสังขาร ท่านถึงแก่กรรมโดยอาการสงบ เมื่อวันจันทร์ที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๓๑ เวลา ๑๐.๐๐ น. ณ ห้อง ๘๒๖ ตึก ๘๔ ปีโรงพยาบาลศิริราช สิริรวมอายุ ๘๒ ปี ๕ เดือน คุณแม่บริจาคดวงตาให้สภากาชาดไทย และมอบร่างกายให้ภาควิชากายวิภาคศาสตร์ โรงพยาบาลศิริราช ไว้เพื่อการศึกษาซึ่งต้องใช้เวลาศึกษาถึง ๒ ปี นับว่าท่านได้บำเพ็ญประโยชน์แก่วงการแพทย์ ท่านมีความเป็นครูอาจารย์อย่างเต็มเปี่ยมจนวาระสุดท้าย

คนเราเกิดมาแล้วชาติหนึ่ง มีโอกาสได้สร้างคุณงามความดีเป็นที่ยอมรับของสังคมในความดีงามนั้น

- ท่านได้รับพระมหากรุณาธิคุณอย่างใหญ่หลวงจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จตุตถจุลจอมเกล้า และตติยจุลจอมเกล้า ตามลำดับ ได้มีคำนำหน้านาม "คุณหญิง" ซึ่งนับเป็นมงคลสูงสุดแก่ชีวิต

- ในทางการศึกษา ได้รับโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

- ในทางศิลปวิทยาการ ได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง

นับเป็นที่สุดแห่งเกียรติยศ ที่บุคคลสามัญผู้หนึ่งจะพึงได้รับ สมเกียรติศักดิ์ของความเป็นมนุษย์ที่เกิดมาแล้วไม่สูญเปล่า ยังทิ้งคุณค่าไว้ให้กับประเทศชาติ ทิ้งความภูมิใจไว้ให้ลูกหลาน วงศ์ตระกูล และท้ายที่สุด ทิ้งความอาลัยรักแก่ทุกคน ญาติ มิตร ศิษย์ คนชิดใกล้ เมื่อท่านล่วงลับจากไป

คุณงามความดีของท่านจะจารึกอยู่ในใจของพวกเราตลอดไป

ด้วยผลานิสงส์แห่งกุศลกรรมที่คุณแม่ได้บำเพ็ญมาในทุกทิศทุกทาง จงเป็นเหตุปัจจัยให้ดวงจิตของคุณแม่ไปสู่สุคติภูมิ สมควรแก่ธรรมที่ได้ประพฤติปฏิบัติมาตลอดชีวิตของท่าน กุศลกรรมใดที่ดิฉันและครอบครัวได้ประพฤติปฏิบัติมาในทุกภพชาติ ขออุทิศกุศลนั้นให้แก่คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง มารดาของดิฉันให้มีความสงบสุขในสัมปรายภพ และหากท่านมีจิตหยั่งรู้โดยวิถีทางใดก็ดี ขอจงอนุโมทนาในกุศลกรรมนั้นจงทุกประการ

เคารพรักและอาลัยอย่างสูง

จากลูกและหลาน

พล.ต.ต.วีระ - มธุรส วิสุทธกุล

นายวิศรุต, นางสาวมธุรวีร์ และนางสาววิภาสิรินทร์ วิสุทธกุล

ฝากไว้ให้ลูกหลาน

"คุณยาย" ภาพลายเส้นฝีมือ ม้อด

"แม่เสียดายที่ลูกหลานไม่ช่วยกันสืบต่อวิชาของคุณตาไว้ แต่มันเป็นไปตามกงเกวียน แม่ไม่เคยรู้สึกว่าวิชานี้มีประโยชน์ต่อชาติอย่างไร จะให้โลกรู้ว่าชาติไทยไม่ได้เป็นชาติโง่เง่า เพราะเรามีศิลปะและวัฒนธรรมของไทย เมื่อแม่ยังเด็กคิดว่าคร่ำครึ แต่กาลเวลาเปลี่ยนไป ความเจริญในด้านนี้มีมากขึ้น แม้แม่จะนึกรู้สึกขึ้นได้ก็เรียกว่าเกือบสายเกินไปเสียแล้ว เท่าที่แม่ได้ไว้จากคุณตาเพียงเศษธุลีเท่านั้น แต่ก็ได้เลี้ยงชีวิตและมีชื่อเสียงเกียรติยศเพราะวิชาที่ไม่รู้จักคุณค่ามาแต่ก่อน เพราะความโง่ของตัวเอง ถ้ามีทางสนับสนุนให้หลาน ๆ ช่วยรักษาไว้บ้างแม่ก็จะดีใจยิ่ง

ข้อสำคัญต้องสอนลูกให้เป็นพลเมืองดี รู้รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ในทางที่ดีต่อสังคมให้มาก ๆ"

แม่เชื่อว่า ที่ลูก หลานได้ช่วยกันรีบก่อ
วัด ของ คุณตาไว้ แต่มันเป็นไปตาม
กงเกวียน แม่ไม่ เคยรู้จักว่า วัด นี้มี
ประโยชน์ต่อสังคมแค่ไหน จะให้ใครรู้ว่า พ่อ
ไทยไม่ได้เป็นชาติไม่เปล่า เพราะเรามีศิลปะ
วัฒนธรรมของไทย เมื่อแม่ยังเด็ก ต้อง
ทำ ดูดี แต่ตอนนี้ เปลี่ยนไป ตอน
เปลี่ยนในตอนนี้มีแต่นักเรียน แม่แต่ละฝึก รู้จัก
ขึ้น ให้ก็ เรียกว่า เลี้ยง วัดเด็ก.เรือ แล้ว
เท่าที่แม่ได้ไว้จากคุณตา เท่านั้น เพราะว่าเท่านั้น
แต่ก็ให้เรื่องชีวิต เพราะมีชื่อเสียง เกียรติยศ
เพราะชีวิต ที่ไม่รู้จักคุณค่า มาแต่ก่อน เพราะ
ความเป็น ของคนไทย ก็มีทาง ประโยชน์
ให้ หลายๆ ช่วย รักษาไว้ นั้น แม่ก็จะต้อง
ขอขอบคุณ ต้องส่งลูกให้เป็นผล เมื่อแม่
รู้ รักษา ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และ
ปฏิบัติ ตนให้เป็นประโยชน์ในทางที่ดีต่อ
สังคม ให้มากๆ

ผลตอบแทนในบั้นชราของชีวิต

แม้ข้าพเจ้าจะยากจน ข้าพเจ้าก็จนแต่ทรัพย์ ข้าพเจ้า**ไม่จนน้ำใจ** ข้าพเจ้าได้ทั้งเป็น **ผู้ให้** และ **ผู้รับ** ข้าพเจ้าถูกสอนให้**มีความซื่อตรงต่อตัวเอง มั่นคงรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และข้าพเจ้าก็เกิดในตระกูลที่ประพฤติแต่ความดี มีศีลสัตย์มาหลายชั่วคนแล้ว**

ผลแห่งความรักกษัตริย์ เคารพศาสนา กตัญญูต่อพ่อแม่ ครู อาจารย์ มีความปรารถนาดี ไม่คิดร้าย ผูกเวรฯลฯ และประพฤติดี ชอบช่วยเหลือ ทำให้ข้าพเจ้าได้เป็นที่ชื่นชมของผู้ที่ได้เข้าใกล้ชิดคุ้นเคยทั้งหลาย

ผลจากวิชาการ และการรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ **ข้าพเจ้าได้รับผลโดยมิได้คาดฝัน** คือ การได้รับพระมหากรุณาอันยิ่งใหญ่จาก**องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** พระราชทาน **จตุตถจุลจอมเกล้าฯ ตติยจุลจอมเกล้าฯ ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต** แก่ข้าพเจ้าไว้เป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูล

พระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ นี้ จะจดจำฝังใจข้าพระพุทธเจ้า พี่น้อง และบุตรหลานอย่างมิรู้ลืม ซึ่งถึงแม้จะไม่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ พวกข้าพระพุทธเจ้าก็ถวายความจงรักภักดีต่อทั้งสองพระองค์ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีอยู่ทุกเมื่อแล้ว ขอให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน ข้าพเจ้าภูมิใจที่เกิดเป็นคนไทย อยู่ใต้ร่มธงไทย มีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระคุณล้ำเลิศหาที่เปรียบมิได้ เช่นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ และอดีตกษัตริย์ตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ ที่ ๖ และที่ ๗ และอดีตเจ้านาย ที่ทรงรักและหวงแหนศิลปวัฒนธรรมเก่าแก่ของไทยทุกพระองค์

ข้าพเจ้าเป็นคนเกิดในรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา จึงรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของอดีตกษัตริย์ทุกพระองค์นั้นด้วยความจงรักภักดีอย่างยิ่ง

พระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ นี้ จะจดจำฝัง
ใจ ข้าพระพุทธเจ้า พี่น้อง และบุตรหลานอย่าง
มิรู้ลืม ซึ่งถึงแม้จะไม่ได้รับพระมหากรุณา
ธิคุณ พวกข้าพระพุทธเจ้าก็ถวายความจงรัก
ภักดีต่อทั้งสองพระองค์ และสมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารีอยู่ทุก
เมื่อแล้ว ขอให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

นับว่า ลูกได้ทำหน้าที่ ของการเป็น ลูกและเป็น
แม่ ดีสม ตาม คำสอน ของ องค์ สมเด็จ พระสัมมา
สัมพุทธเจ้า ในเรื่อง ทิศ 6 ได้ดี ซึ่งผลนี้
จะ ทำให้ลูก ได้รับเป็นกุศลอย่างใหญ่ เป็น
พุทธ ศาสนิก ชน ที่ดี และจงหมั่น สอนลูก
ของ ลูก ให้ ประ พฤติ ตามด้วย

แม่อยาก ให้ ลูกหลานทุกคนได้รู้จัก รักใคร่
ธรรมะ ธรรมะ [illegible] เหมือน แม่กับ น้องๆ ของแม่

ฝากไว้ให้ลูก

ขอชมว่าลูกทำหน้าที่ของลูกดีที่สุดแล้วต่อมิตร และศิษย์ของแม่ ด้วยการปฏิสันถาร สงเคราะห์ ให้ความสะดวกสบาย และต้อนรับเขาเหล่านั้น เป็นกันเองด้วย

ลูกเอาใจใส่รักษาพยาบาลแม่ อุตส่าห์ตรากตรำพาไปหาหมอ หายา เสียเวลาและการงาน ทั้ง ๆ ที่ลูกเองก็ไม่ใช่คนแข็งแรงนัก และต้องทำงานมากเพื่อรายได้มาเลี้ยงบำรุงลูกของลูก และเลี้ยงดูแม่

นับว่าลูกได้ทำหน้าที่ของการเป็นลูก และเป็นแม่ดีสมตามคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในเรื่องทิศ ๖ ได้ดี ซึ่งผลนี้จะทำให้ลูกได้รับเป็นกุศลอย่างยิ่งใหญ่ เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และจงหมั่นสอนลูกของลูกให้ประพฤติตามด้วย

ถ้าลูกคิดว่า การทำดีไว้แล้ว ผลจะตอบสนองต่อไปไม่ช้า ลูกจะได้รับผลตอบแทนอย่างที่ลูกไม่คาดคิด อาจเป็นเมื่อแม่ตายไปแล้ว

รำลึกพระคุณหลวงพ่อวัดปากน้ำ (พระมงคลเทพมุนี สด จนฺทสโร)

การทำบุญที่วัดปากน้ำนั้น แม่ต้องทำ และลูกต้องช่วยพาไป เพราะพระเดชพระคุณเจ้าคุณหลวงพ่อพระมงคลเทพมุนี มีพระคุณใหญ่หลวง ต่อคุณตา คุณยาย และช่วยชีวิตแม่ไว้หลายครั้ง ซึ่งหาทางทดแทนไม่หมด ฉะนั้น แม่จึงดีใจที่ลูกรับเป็นภาระในการช่วยให้แม่ได้ทำบุญกับวัดนี้ตลอดมา

(ฉลองตราตั้งอุปัชฌายะ)
สมัยยังเป็นพระครูสมณธรรมสมาทาน
๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๑

ฝากไว้ให้หลาน

ยายมีอย่างเดียวที่จะให้หลาน คือ คำตักเตือน สั่งสอน **ให้ทำความดี** ตามมงคล ๓๘ ประการ ที่ยายให้ลูกของ ดร.อุทิศ จัดไว้ ขอให้หมั่นพัง และทำตามให้ได้ทุกข้อ พยายาม**ไปวัดฟังธรรม** หรือฟังวิทยุ **อย่าฟุ้งเฟ้อไปตามสมัย ให้มีความรักชื่อเสียง และประเทศชาติ และพระมหากษัตริย์ หมั่นรักษาความสัมพันธ์ของญาติสนิท** เฉพาะอย่างยิ่งป้าอี๊ด และน้าติ๊ก ที่จะสืบต่อมูลนิธิของคุณทวด ต่อไปจากยายในภายหน้า ถ้าหากหลานจะช่วยทำประโยชน์ให้มูลนิธิให้ด้วยยายก็ดีใจยิ่ง **ยายก็จะตายได้อย่างหมดห่วง**

การเกิดเป็นคนนั้น มิใช่มีแต่เพียงรูปร่าง สักแต่ว่าเป็นคน **ต้องเป็นผู้มีคุณธรรมในจิตใจ ต้องมีสติปัญญา เล่าเรียน และมีนิสสัย กตัญญูต่อผู้มีคุณ มีใจโอบอ้อมอารีต่อญาติพี่น้อง มีเมตตากรุณาต่อผู้อื่นที่ต่ำต้อย ช่วยเหลือผู้ที่ยากจน** ตามกำลังเท่าที่จะทำได้ **อย่าได้ทำให้ใครเดือดร้อน จงมีพรหมวิหาร ๔ ประจำใจ อย่าก่อกรรมทำทุกข์ทำบาป**

หลานจงอย่าทำให้ทั้งคน และสัตว์เดือดร้อน จงให้ความเมตตากรุณาต่อทุกคน ช่วยเหลือด้วยจริงใจ อย่ามุ่งหวังสิ่งตอบแทน มีความซื่อสัตย์ กตัญญู ผลจะส่งให้ลูกได้ประสบความสุขความเจริญ ปราศจากศัตรู และมีหลักฐาน **จงเป็นคนที่รวยทั้งทรัพย์ ทั้งความรู้ และรวยน้ำใจ** และหมั่นทำบุญ และแผ่กุศลให้เมื่อยายตายไปแล้วด้วย

หลานจำไว้ด้วยว่า **ไม่มีผู้ใดรักเรายิ่งกว่าพ่อแม่ของเรา** และ**พ่อแม่ก็จะไม่รักคนอื่นเท่าลูกของตน** แต่ความรักนั้นไม่จำกัด ไม่มีขอบเขต อาจจะรักพี่น้องญาติมิตรได้รองลงมา ยายเป็นคนไม่มั่งมี เรียกว่า **จน แต่รวยในความรัก** ของ **พ่อ แม่ น้อง ๆ ลูก และหลาน** ตลอดจน**ศิษย์** จึงอยู่ด้วยความสุขตลอดมา

งาน "ดนตรีศรีศตวรรษ" อนุสรณ์ครบ ๑๐๐ ปี หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ณ โรงละครแห่งชาติ ในวันที่ ๒๖ เดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นเวลา ๓ วัน และในโอกาสนั้น ได้ก่อตั้ง มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ขึ้นสำเร็จตามปณิธาน

เป็นที่น่ายินดี ที่ทางการได้ร่วมเฉลิมฉลองงานสำคัญครั้งนี้ ด้วยการพิมพ์แสตมป์ดวงตราไปรษณียากร เป็นรูปของหลวงประดิษฐไพเราะจำหน่ายนับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ที่บุคคลสามัญชน ได้รับเกียรติเป็นดวงตราไปรษณียากร

ครบ ๑๐๐ ปี หลวงประดิษฐไพเราะ
LUANG PRADITPHAIRO'S CENTENARY

๒๕๙. ตราไปรษณียากรที่ระลึกครบ ๑๐๐ ปี หลวงประดิษฐไพเราะ

วันแรกจำหน่าย : ๒๖ สิงหาคม ๒๕๒๔

ความมุ่งหมาย : เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในวาระครบรอบวันเกิด ๑๐๐ ปี ของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

ชนิดราคาและจำนวนพิมพ์ : ๑.๒๕ บาท - ๔,๐๐๐,๐๐๐ ดวง

ขนาด : ๒๗ x ๔๕ มม.

ภาพ : หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นบุตรของท่านครูสิน กับนางยิ้ม เกิดเมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๔๒๔ ที่จังหวัดสมุทรสงคราม ท่านศึกษาหนังสือไทย หนังสือขอมที่วัดอัมพวา และศึกษาวิชาดนตรีไทย จากสำนักท่านครูสิน (บิดา) เมื่ออายุได้ ๑๕ ปี สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช (สมเด็จวังบูรพา) ทรงรับเข้าไปรับราชการในวังบูรพาภิรมย์ในตำแหน่งจางวางมหาดเล็กในพระองค์และควบคุมวงปี่พาทย์ของวังบูรพาภิรมย์

259. ตราไปรษณียากรที่ระลึกครบ 100 ปี หลวงประดิษ...

วันแรกจำหน่าย : 26 สิงหาคม 2524

ความมุ่งหมาย : เพื่อเป็น...

ครบ ๑๐๐ ปี หลวงประดิษฐไพเราะ
LUANG PRADITPHAIRO'S CENTENARY

...ประเทศไทย

พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้ย้ายมาดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกดุริยางค์ไทย กรมศิลปากรจนครบเกษียณอายุ เมื่อออกจากราชการแล้วท่านก็สั่งสอนศิษย์เป็นวิทยาทานอยู่กับบ้านและเสียชีวิตเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๙๗

เนื่องมาจากความเป็นผู้มีฝีมือและศิลปในการบรรเลงดนตรีไทย ได้อย่างยอดเยี่ยมของท่าน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็น **"หลวงประดิษฐไพเราะ"** และสมเด็จวังบูรพาโปรดประทานนามสกุลให้ว่า **"ศิลปบรรเลง"** เพลงทุกเพลงที่ท่านแต่งขึ้นล้วนมีทำนองไพเราะและได้รับความนิยมแพร่หลายมากจนถึงปัจจุบันนี้ เช่น เพลงลาวดำเนินทราย ลาวเสี่ยงเทียน เป็นต้น นับได้ว่าท่านเป็นผู้ที่ทำประโยชน์อย่างมหาศาลในการสร้างแนวทางของเพลงไทยให้แก่คนรุ่นหลังเป็นอย่างมาก ท่านจึงได้รับยกย่อง ว่าเป็นปรมาจารย์เอกในวงการดนตรีไทย

ผู้ออกแบบ : นายพิชัย นิรันต์ (กองหัตถศิลป กรมศิลปากร)
บริษัทผู้พิมพ์ : แฮริสัน แอนด์ ซันส์ ประเทศอังกฤษ
วิธีการพิมพ์และสี : ลิโธกราฟี - หลายสี

จำนวนดวงในแผ่น : ๕๐ ดวง
ซองวันแรกจำหน่าย : จำหน่ายราคาซองละ ๓.๕๐ บาท
ผู้ออกแบบ : นายพิชัย นิรันต์ (กองหัตถศิลป กรมศิลปากร)

กองตราไปรษณียากร การสื่อสารแห่งประเทศไทย

259. Luang Praditphairo's Centenary Commemorative Postage Stamp

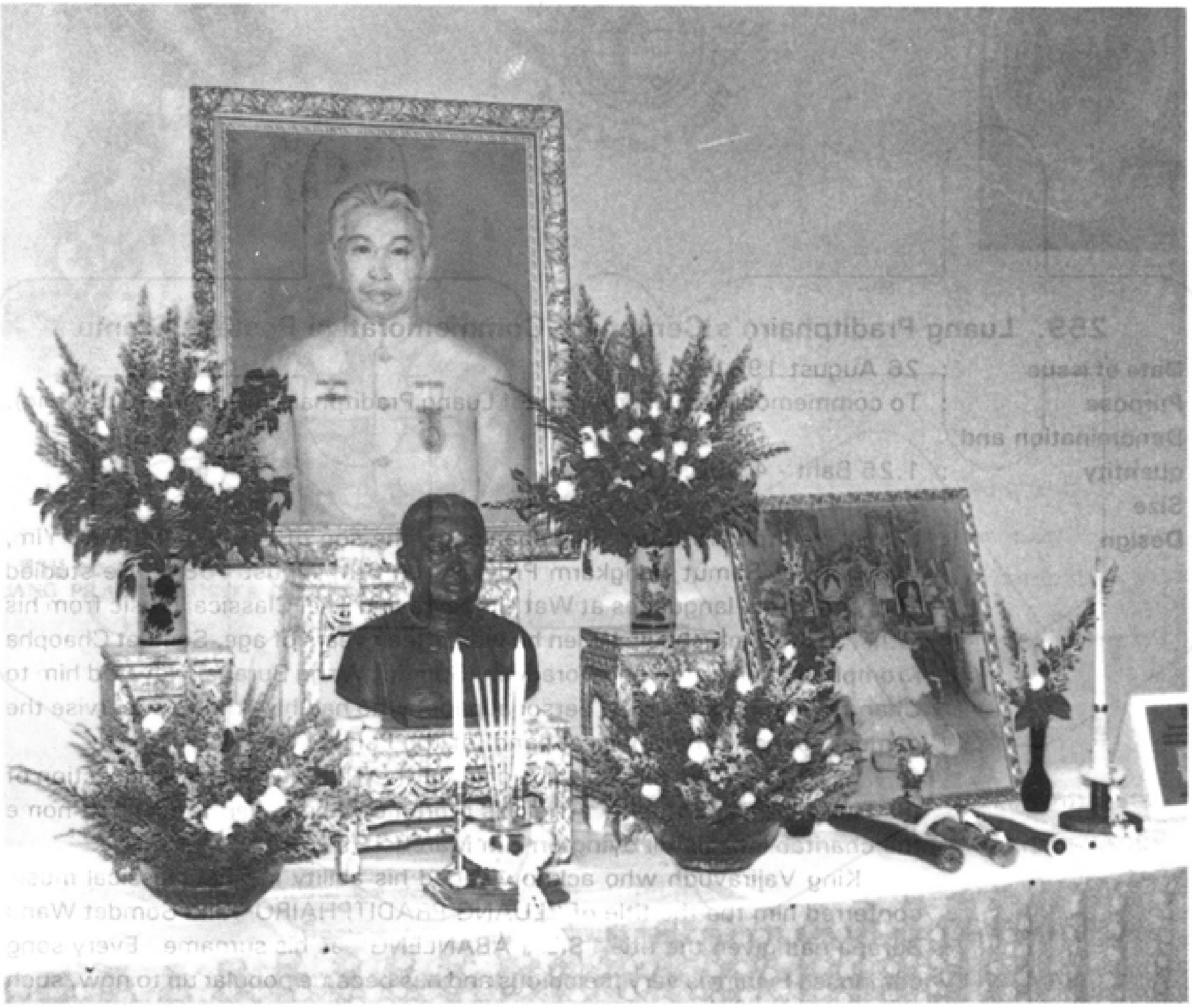
Date of issue : 26 August 1981.
Purpose : To commemorate the centenary of Luang Praditphairo (Sorn Silapabanleng).
Denomination and quantity : 1.25 Baht - 4,000,000 pieces
Size : 27 × 45 mm.
Design : Luang Praditphairo (Sorn Silapabanleng), the son of Kru-Sin and Mrs. Yim, was born at Samut Songkarm Province on 6th August 1881. He studied Thai and Khom languages at Wat Umpawa and Thai Classical music from his father at Kru Sin School. When he was fifteen years of age, Somdet Chaopha Kromphya Phanupanwongworadech (Somdet Wang Burapa) elevated him to Chang Wang (The Prince's personal page) who had his duty to supervise the gamelan band (Pi Pat musical band) of the Palace.

In 1932 he had moved to be chief of the Thai classical music section of the Fine Arts Department. After his retirement, he began to teach at home the charitable basis till dying on 8th March 1954.

King Vajiravudh who acknowledged his ability in Thai classical music conferred him the the title of "LUANG PRADITPHAIRO" and Somdet Wang Burapa had given the title "SILAPABANLENG" as his surname. Every song composed by him is very melodious and has became popular up to now, such as Lao Damnoensai and Lao Siangtien for example. It can be said that he was a trend setter for Thai classical music and is landed as one of the music principals.

Designer : Mr. Pichai Nirunt (Fine Arts Department)
Printer : Harrison & Sons Ltd., England.
Printing process - Colour : Lithography - Multi - colour
Sheet composition : 50 Stamps per sheet
First Day Cover : Salable at 3.50 Baht each.
Designer : Mr. Pichai Nirunt (Fine Arts Department)

Philatelic Division, The Communications Authority Of Thailand.

ลายพระหัตถ์

พระราชทานนามสกุลให้แก่
นายศร จางวางในกรมพระยาภาณุพันธุวงศ์
วรเดช ว่า "ศิลปะบรรเลง" แปลว่า
"ศิลปรแห่งเสียงดนตรี" นามนี้ว่า ๔
พยางค์ สองพยางค์ต้น หมายเป็นนามมะ
บิดา คือ นายสิน ครูพิณพาทย์ ฝ่ายหางทั้ง
สองพยางค์หลัง หมายความว่า สกุล
นี้มีวิชาดนตรีติดต่อกันมาจนถึงตัว
นายศรเอง ซึ่งปรากฏว่าชื่อเสียงดี
ทั้งเป็นเจ้ากรมพิณพาทย์
ว่า "Silapa Banleng"
ขอจงมีความสุขสวัสดิ์พิพัฒน
มงคล ตลอดวงศ์สกุล ชั่วกาลนาน
วันที่ ๑๙ มิถุนายน พระบรมราชโองการ ๑ ๓๔๕๘

จดหมายเหตุจากอดีต

เรื่องนี้มีที่มา... "แสนคำนึง"...

หลวงประดิษฐไพเราะ - "แสนคำนึง" - กับคุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง

ความนำ...*

สมัยรัชกาลที่ ๖ (พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๒๔๖๘) เป็นยุคทองของดนตรีไทยอย่างแท้จริง นักดนตรีไทยได้รับการสนับสนุนมากที่สุด จนถึงได้เป็นขุนนางมีบรรดาศักดิ์ในทำเนียบข้าราชการมากมายกว่า ๕๐ ตำแหน่ง

นักดนตรีที่มีชื่อเสียงมากในช่วงนี้มีมากมายสุดจะคณานับได้ อาทิ พระยาประสานดุริยศัพย์ (แปลก ประสานศัพท์) พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) จางวางทั่ว พาทยโกศล **จางวางศร ศิลปบรรเลง** ครูหรั่ง พุ่มทองสุข ครูพุ่ม โตสง่า ครูพุ่ม บาปุยวาส หลวงชาญเชิงระนาด หลวงไพเราะเสียงซอ (อุ่น ดุริยชีวิน) พระพิณบรรเลงราช พระพาทย์บรรเลงรมย์ พระประณีตวรศัพท์ พระเพลงไพเราะ พระสรรเพลงสรวง ฯลฯ ที่เป็นนักร้องก็มี อาทิ หลวงเสียงเสนาะกรรณ หลวงเพราะสำเนียง (ศุข ศุขวาที) หลวงกล่อมโกศลศัพท์ (จอน สุนทรเกศ) นายอิ่ม นายหยิน แห่งกองดุริยางค์ทหารเรือ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากรุณาธิคุณแก่วงการดนตรีไทยเป็นล้นพ้น ทรงเอาพระทัยใส่ในทุกข์สุข และพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ให้นักดนตรีไทยได้อยู่ดีกินดี มีชื่อเสียงเกียรติยศได้รับพระราชทานนามสกุล บรรดาศักดิ์อันบ่งถึงความสามารถในทางดนตรีในรัชกาลของพระองค์นี้เป็นยุคทองของดนตรีไทยโดยแท้จริง

ถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ (พ.ศ. ๒๔๖๘ - ๒๔๗๗) ดนตรีไทยก็ยังรุ่งเรืองต่อเนื่องมาจากสมัยรัชกาลก่อน สมัยนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์เพลงไทยขึ้น ๓ เพลง คือ เพลงราตรีประดับดาวเถา เพลงเขมรละออองค์ เพลงโหมโรงคลื่นกระทบฝั่งสามชั้น เสียดายที่ต้องทรงหมกมุ่นเสียเวลาเกี่ยวกับผันผวนทางการเมือง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ความไม่สมพระราชประสงค์ในอันที่จะทรงจัดการปกครองให้ประชาชนส่วนรวมของพระองค์ได้รับสิทธิทางประชาธิปไตย รวมกับพระอนามัยที่ไม่สมบูรณ์ทำให้ต้องทรงละทิ้งดนตรี

---

*[1] รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ พูนพิศ อมาตยกุล, **สองร้อยปีดนตรีไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์,** การประกวดดนตรีไทยระดับนักเรียนภาคตะวันออก ครั้งที่ ๓ ๘ - ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๒๕ ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน หน้า ๑๙ - ๒๑

ที่เคยโปรดปรานไว้เบื้องหลัง มิฉะนั้นชาติไทยก็จะได้เพลงพระราชนิพนธ์เพิ่มขึ้นอีกหลายเพลงทีเดียว

แม้ว่าเศรษฐกิจในสมัยรัชกาลที่ ๗ จะตกต่ำลงอย่างมากมายแต่กำลังใจของนักดนตรีไทยก็ยังมีอยู่มาก นักประพันธ์เพลงหลายคนเริ่มผลิตผลงานออกมาเป็นอันมาก **ในยุคนี้บุคคลที่สมควรจะได้รับการยกย่องอย่างสูงสุดคือ หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)** ชาวสมุทรสงคราม ท่านผู้นี้ได้แต่งเพลงไว้มากมายเป็นจำนวนร้อย ๆ เพลง มีทั้งชนิดที่แต่งขึ้นใหม่ และชนิดที่ทำแนวทางบรรเลงเปลี่ยนแปลงจากของเก่า (ที่เรียกว่าทางเปลี่ยน) **เป็นผู้ให้กำเนิดเพลงประเภทเพลงกรอ และทางดนตรีอันไพเราะวิจิตรพิสดารต่าง ๆ ขึ้นในวงการดนตรีไทย** เพลงของท่านที่แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๗ นี้ก็ได้แก่ กระต่ายชมเดือนเถา เขมรปากท่อเถา ขอมทอง ครวญหา จีนนำเสด็จ จีนลั่นถัน ชมแสงจันทร์ เขมรเลียบนคร พราหมณ์ดีดน้ำเต้า นกเขาขะแมร์ สาลิกาเขมร อะแซหวุ่นกี้ ขะแมร์กอฮอม ขะแมร์ซอ ขะแมร์ธม และโอ้ลาว เป็นต้น

...ในรัชกาลที่ ๗ นี้เอง ไทยได้รับเอาอังกะลุงของอินโดนีเซียเข้ามาบรรเลงเล่นโดย **คุณหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เป็นผู้นำเข้ามา** แต่มิได้มีการห้ามปรามเหมือนเช่นในสมัยรัชกาลที่ ๔ (เรื่องลาวแคน) อังกะลุงจึงกลายเป็นดนตรีไทยไปในที่สุด

...สมัยรัชกาลที่ ๘ (พ.ศ. ๒๔๗๗ - ๒๔๘๙) เป็นระยะที่ดนตรีไทยเข้าสู่ภาวะมืดมน เพราะรัฐบาลสมัยนั้นไม่ส่งเสริมดนตรีไทยแถมยังพยายามจะให้คนไทยหันไปเล่นดนตรีแบบตะวันตก ระยะนี้นักดนตรีนักร้องหัวใจห่อเหี่ยวไปตาม ๆ กัน บางคนถึงบอกขายเครื่องดนตรีเพราะเมื่อเขาห้ามเล่นจะเก็บไว้ก็เสียเปล่า เครื่องดนตรีที่ทำด้วยความงดงามวิจิตรหลายต่อหลายชิ้นถูกเปลี่ยนเป็นเงินมาจับจ่ายใช้สอย บางชิ้นถูกขายทอดตลาดออกไปเป็นรูปของเก่า หรือขายต่อไปยังต่างประเทศก็มีไม่น้อย แต่ก็เป็นที่น่ายินดีว่ายังมีนักดนตรีบางท่านไม่ยอมทิ้งดนตรีไทย หลวงประดิษฐไพเราะยังตั้งหน้าแต่งเพลงต่อไปอย่างไม่ย่อท้อ เพลงเอกของท่านหลายเพลงเกิดขึ้นในยุคนี้ อาทิ *เพลงแสนคำนึงเถา** กราวรำเถา แขกเงาะ และแขกชุมพล เป็นต้น

• • •

ผู้นำประเทศ ก็มีส่วนทำให้ศิลปวัฒนธรรมต้องมีอันเป็นเปลี่ยนแปลงได้ไม่น้อยไปกว่าการตกเป็นทาสเมื่อแพ้สงคราม รัฐบาลไทยสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ระยะหนึ่ง **ได้ห้ามการบรรเลงเพลงไทยและหันมาหาอารยธรรมตะวันตก** จนศิลปินเพลงไทยทั้งหลายพากันหมดกำลังใจบอกขายเครื่องดนตรีเหมือนขายของที่ไร้ค่า **ยุคนั้นเป็นยุคมืดแห่งดนตรีไทยอย่างแท้จริง ซึ่งอยู่ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๔** (เกิดเพลงแสนคำนึงเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓)

อุทกภัยครั้งใหญ่ของชาติในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ติดตามมาด้วยสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๘ โดยที่ไทยเราเกือบจะกลายเป็นประเทศผู้แพ้สงครามนั้น ทำให้เราต้องเริ่มต้นหลายสิ่งหลายอย่างขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่งรวมทั้งดนตรีไทยด้วย ในขณะที่ดนตรีไทยอ่อนลงเพราะขาดการสนับสนุน ดนตรีสากลก็รุดหน้าขึ้นเพราะรัฐเห็นชอบด้วย ดนตรีไทยจึงย่ำเท้าอยู่กับที่ให้ดนตรีสากลค่อย ๆ แซงขึ้นไปมาจนถึงยุค พ.ศ. ๒๕๐๐ จึงได้เริ่มมองเห็นดนตรีไทยกลับมาอีกครั้ง โดยมีวิทยุและโทรทัศน์สนับสนุนมากขึ้น

---

* รองศาสตราจารย์ นายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล **ดนตรีวิจักษ์**. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีของไทย เพื่อความชื่นชมฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. ๒๕๒๙

การที่บุคคลสำคัญของประเทศ สนใจดนตรีไทยนั้นเป็นนิมิตหมายที่ดียิ่งสำหรับการพัฒนาดนตรีไทย ในที่นี้ขอยกให้เห็นถึงพระราชจริยาวัตรของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ได้ทรงเอาพระทัยใส่ต่อวงการดนตรีไทยอย่างแท้จริง ทำให้คนหนุ่มสาวตามเสด็จในเรื่องนี้มากมาย บรรดาโรงเรียนต่าง ๆ ก็สนับสนุนการฝึกหัดดนตรีไทยมากขึ้น มีการประกวดแข่งขันเพิ่มมากขึ้น จนทุกวันนี้ถือว่าดนตรีไทยได้เจริญขึ้นอย่างมหาศาล มีเปิดสอนในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยถึงระดับปริญญา เมื่อเป็นเช่นนี้ก็หมายความว่าการศึกษาค้นคว้าต่าง ๆ ก็ย่อมจะติดตามมาอีก ดนตรีไทยจึงไม่มีทางที่จะลดความสำคัญลง

ระยะที่มีความผันผวนทางการเมือง คนไทยได้ตระหนักถึงระบอบการปกครองบางประเภทที่ทำลายศิลปวัฒนธรรมและเปลี่ยนแปลงประชาชนในประเทศนั้น ๆ จนเลือนหายไปจากความเป็นชาติดั้งเดิมของตน **ได้มีการต่อสู้และระมัดระวังมิให้มีการปฏิวัติวัฒนธรรมขึ้นในบ้านเมืองไทย** เพราะคนไทยส่วนมาก ยังรักที่จะเป็นไทยอย่างเดิมอยู่ ในการนี้ได้มีการประชาสัมพันธ์ให้คนไทยได้รู้ค่าของศิลปวัฒนธรรมว่า **ศิลปะของชาตินั้น เป็นส่วนหนึ่งที่ค้ำจุนเอกราชและความเป็นชาติไว้ได้ เมื่อใดยังมีเพลงไทย เมื่อนั้นก็หมายความว่ายังมีประเทศไทยอยู่** ดังนั้นจึงเกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น เช่นส่งเสริมให้มีการบรรเลงเพลงไทยเพื่อความมั่นคงของชาติ...

จะเห็นได้ว่า **ในยุคนี้ ดนตรีมิได้มีบทบาทแต่เพียงให้ความบันเทิงใจแก่ผู้ฟังเท่านั้น แต่มีบทบาทสูงส่งในทางการเมือง ในความมั่นคงของประเทศชาติ ในทางเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งการเมืองระหว่างประเทศด้วย** ดนตรีกลายเป็นทูตวัฒนธรรมที่ใช้งานได้ผลมาก...

ดังนั้น หน้าที่ของดนตรีไทยจึงมีมากมายหลายอย่าง และดนตรีไทยแท้นี่แหละ ที่มีหน้าที่ต่อชาติบ้านเมืองมากกว่าดนตรีแบบอื่น ๆ ที่เรารับเข้ามาใหม่ ความเก่าแก่ ความมีระเบียบ **ความเป็นเอกลักษณ์ในรูปแบบนี้เองที่ทำให้ไทยเราไม่เหมือนใคร ทำให้เราเป็นตัวของเราเอง กล้าที่จะท้าทายแสดงออกในความเป็นไทยแท้ของเราได้**

ถ้าดนตรีไทยของเราไม่ดีจริงแล้ว เหตุใดจะสืบทอดมาได้นับพันปีเช่นนี้ คงต้องมีความดีความงามอยู่ในเนื้อหาสาระที่เรายังไม่ทราบเป็นแน่ ดังนั้น เราจึงควรที่จะได้เรียนรู้เรื่องของดนตรีในรายละเอียดต่อไป...

แถมสุข นุ่มนนท์, คณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร, เมืองไทยยุคเชื่อผู้นำ วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ ๖ เล่มที่ ๑ มิถุนายน - กันยายน ๒๕๑๙

สำหรับความคิดของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรม มีปรากฏอยู่ในคำปราศรัยของ ฯพณฯ เองว่า

"...ฉันคิดฝังไว้ในใจอยู่เสมอว่า วัธนธัมของชาติไทยเท่านั้น ที่เป็นหัวใจอันจะทำให้ประเทศชาติของเราบันลุถึงซึ่งความสำเหร็ดทั้งปวง **คำว่า วัธนธัม นั้น ฉันเองก็สารภาพว่า ยังไม่เข้าใจดีว่าจะกินความกว้างขวางเพียงไหน** *แต่ฉันเข้าใจตามภาสาของผู้หยากจะให้ชาติไทยใหย่ยิ่งขึ้นไป โดยไม่มีขอบเขตจำกัดว่า คนไทยจะมีวัธนธัมดี ก็ต้องมีหัวใจเป็นไทยจริง ๆ รักไทยจริง ๆ จะทำอะไรก็ต้องเพื่อไทยจริง ๆ และในที่สุดก็ต้องมุ่งหวังให้ชาติไทยจเรินทันเทียมกับนานาอารยะประเทศทั้งหลาย..."*[๒๔]

---

[๒๔] "The Premier's Speech on the Auspicious Occasion of the National Day", June 24, 2485, วิทยุสาร, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๘, สิงหาคม ๒๔๘๕

อีกประการหนึ่งเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ควรกล่าวก็ได้แก่การดนตรี ในสมัยสงครามนั้นได้มีการปรับปรุงดนตรีไทยให้เข้ากับโน้ตสากล และเรียกกันว่าเพลงไทยสากล ซึ่งต่อมาก็ได้ฝังอยู่ในความนิยมของคนฟังจนกระทั่งบัดนี้ ส่วนเพลงไทยเดิมก็หายไปจากบรรยากาศของเมืองไทยไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งคืนแรกในวันที่นายควง อภัยวงศ์เป็นนายกรัฐมนตรี ชาวไทยจึงได้ยินเสียงเพลงเขมรไทรโยคเป็นครั้งแรกหลังจากที่เพลงไทยเดิมได้สลบซบเซาไปเป็นเวลานาน ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเพลงไทยสากลนั้นได้เกิดขึ้นหลายปีแล้วก่อนที่จอมพล ป. พิบูลสงครามจะเป็นนายกรัฐมนตรี เพราะเมื่อประมาณปี ๒๔๗๗ - ๒๔๗๘ เพลงไทยสากลของพรานบูรพ์ก็มีชื่อเสียงโด่งดังไม่แพ้เพลงไทยสากลชั้นแผ่นเสียงทองคำสมัยปัจจุบัน ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นเพียงผู้ส่งเสริมการดนตรีสากลให้ก้าวหน้าทันสมัยขึ้น ไม่ใช่เพราะท่านไม่เห็นความไพเราะของทำนองเพลงไทยเดิมก็หาไม่ ท่านคงรังเกียจชื่อของเพลงมากกว่า **ความจริงเพลงไทยเดิมส่วนมากเช่น ลาวแพน เขมรไทรโยค พม่ารำขวาน แขกต่อยหม้อ ฝรั่งรำเท้า เหล่านี้ก็ไม่เห็นมีชื่อบ่งว่าเป็นเพลงไทยที่ตรงไหนเลย** ข้าพเจ้าเชื่อด้วยซ้ำว่า ถ้าเป็นไปได้ **จอมพล ป. พิบูลสงครามคงจะเปลี่ยนชื่อเพลงเหล่านี้เสียนานแล้วเป็น สยามแพน สยามไทรโยค สยามรำขวาน สยามต่อยหม้อ และสยามรำเท้า**

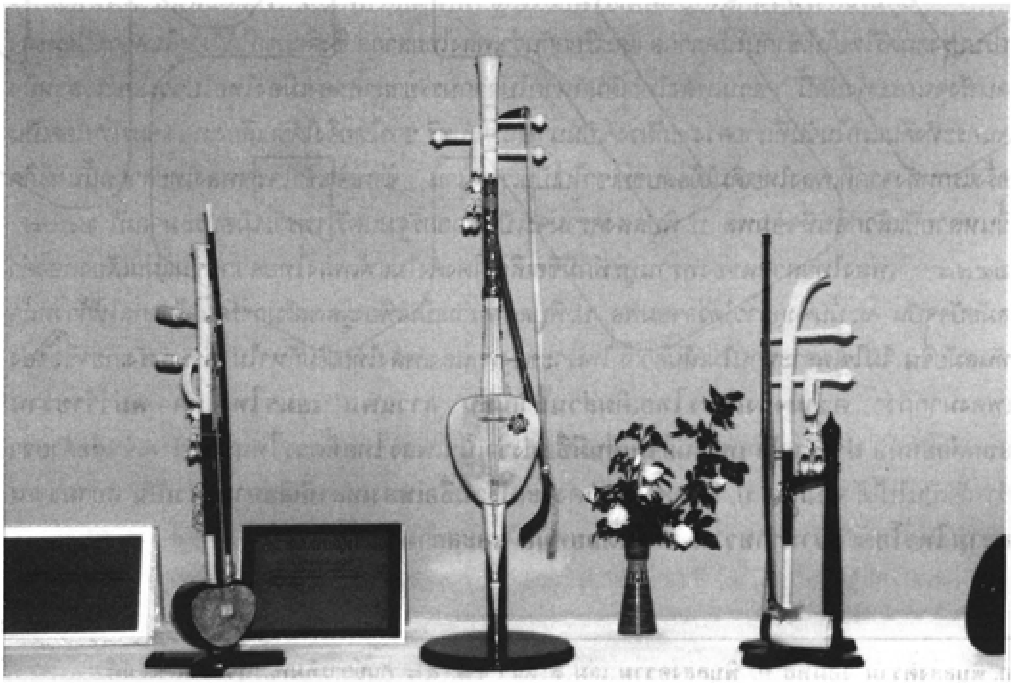
อ. พิบูลสงคราม จอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม ๑ หน้า ๕๗ ๕๘ ศูนย์การพิมพ์, กรุงเทพฯ ๒๕๑๘

ทางด้านดนตรี รัฐบาลต้องการสร้างให้เป็นไทยบริสุทธิ์ ได้ออกพระราชกฤษฎีกาให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข มีอำนาจระบุมหรสพ เครื่องดนตรีที่ใช้ เครื่องอุปกรณ์การเล่น วิธีเล่น และถ้าจะเล่นสิ่งที่ต้องห้ามจะต้องได้รับอนุญาตก่อน[๖๑] ทางการเลิกเครื่องดนตรีที่ไม่ใช่ของไทย เช่น กลองยาว แม้กระทั่งซอด้วงและซออู้ก็ให้เลิก เพราะไม่ใช่ของไทยมาแต่เดิม ทั้งทำให้เสียงเข้ากับหลักสากลไม่ได้ และให้เลิกละครชาตรี ลิเก และหุ่นกระบอก เพราะการแสดงละครเหล่านี้เป็นการเสื่อมเสียเกียรติของชาติ เสียวัฒนธรรม และบางอย่างไม่ใช่ของไทยมาแต่เดิม[๖๒]

---

[๖๑] "พระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมแห่งชาติ. พุทธศักราช ๒๔๘๕" อ้างแล้ว.

[๖๒] ศรีกรุง, ๑๕ กันยายน ๒๔๘๕.

การกำหนดวัฒนธรรมทางศิลปกรรม เกี่ยวกับ การบรรเลงดนตรี การขับร้อง และการพากย์

เอกสารจาก หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี

พระราชกริสดีกา
กำหนดวัธนธัมทางสิลปกัมเกี่ยวกับการบันเลงดนตรี การขับร้อง และการพากย์
พุทธสักราช 2486

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
คณะผู้สำเหร็จราชการแทนพระองค์
(ตามประกาสประธานสภาผู้แทนราสดร
ลงวันที่ 4 สิงหาคม พุทธสักราช 2480
และวันที่ 16 ธันวาคม พุทธสักราช 2484)

โดยที่เห็นสมควรกำหนดวัธนธัมทางสิลปกัมเกี่ยวกับการบันเลงดนตรีขึ้นไว้เพื่อความจเริญก้าวหน้าแห่งสิลปกัมของชาติ

คณะผู้สำเหร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อาสัยอำนาจตามความในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติวัธนธัมแห่งชาติ พุทธสักราช 2485 จึงให้ตราพระราชกริสดีกาขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา 6 ดนตรีประเพนีนิยม เปนเครื่องบันเลงตามประเพนีเฉพาะของชาติหนึ่ง ๆ แบ่งเปน

1. ดุริยางค์ไทย ได้แก่วงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี เครื่องเป่า ซึ่งได้ปรับปรุงให้มีระดับเสียงอย่างสากลนิยม แบ่งเปน 5 ประเภทดังนี้...

มาตรา 8 การบันเลงดนตรี การขับร้องและการพากย์ที่จักทำเปนอาชีพหรือมีรายได้ หรือการแสดงในที่สาธารณะ หรือในที่ที่มีผู้ดูเปนจำนวนมากพอสมควร

และมีลักษณะอันมิใช่เป็นการแสดงเพื่อความเพลิดเพลินเป็นส่วนตัว ต้องอยู่ในประเภทหนึ่งประเภทใดดังที่กล่าวไว้ในมาตรา 5 มาตรา 6 หรือมาตรา 7 ห้ามมิให้แสดงเป็นอย่างอื่นนอกจากที่กล่าวนี้ เว้นแต่พนักงานเจ้าหน้าที่จะได้อนุญาตเป็นพิเศษเฉพาะกรณี

มาตรา 9 การบันเลงดนตรี การขับร้อง และการพากย์ที่อยู่ในประเภทใดประเภทหนึ่งดังกล่าวไว้ในมาตรา 5 มาตรา 6 หรือ มาตรา 7 ให้ปฏิบัติการตามระเบียบการกรมศิลปากร ว่าด้วยการขออนุญาตและควบคุมการบันเลงดนตรี การขับร้อง และการพากย์ และต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของการอนุญาตตามที่กำหนด

มาตรา 13 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 8 หรือมาตรา 9 หรือฝ่าฝืนคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ มีความผิดต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 15 แห่งพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485

มาตรา 14 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้.

ระเบียบการกรมศิลปากร
ว่าด้วยการขออนุญาตและควบคุมการบันเลงดนตรีโดยเอกเทศ การขับร้องและการพากย์

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 10 และมาตรา 11 แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมทางศิลปกรรมเกี่ยวกับการบันเลงดนตรี การขับร้องและการพากย์ พุทธศักราช 2486 และด้วยความเห็นชอบของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ กรมศิลปากรกำหนดระเบียบการขออนุญาตการควบคุมการบันเลงดนตรีโดยเอกเทศ การขับร้องและการพากย์ไว้ดังต่อไปนี้

การบันเลงดนตรีที่ผิดแผกจากที่กล่าวนี้ ถ้ามีเหตุผลเป็นพิเศษ ก็ให้ผู้ประสงค์จะจัดการบันเลงยื่นคำร้องชี้แจงแสดงเหตุผลโดยละเอียดทั้งแสดงความจำเป็นพิเศษจริง แล้วยื่นต่อกรมศิลปากร

3. การบันเลงดนตรีที่มิต้องขออนุญาตก็ดี หรือที่ต้องขออนุญาตและได้รับอนุญาตแล้วก็ดี ถ้ากรมศิลปากรพิจารณาเห็นว่า ได้จัดบันเลงไม่ถูกต้องตามหลักวิชา หรือไม่เหมาะสมด้วยประการใด ๆ จะสั่งให้แก้ไขใหม่หรือระงับการบันเลงเสียเลยก็ได้

4. ผู้ขับร้องประกอบการสังคีต และขับร้องโดยเอกเทศซึ่งมิใช่ขับร้องตามบทละคอน และผู้พากย์ ต้องยื่นเรื่องราวขออนุญาตต่อกรมศิลปากรก่อนการแสดงไม่น้อยกว่า 3 วัน และต้องส่งบทประพันธ์ 3 ชุดพร้อมกับเรื่องราวขออนุญาตด้วย

5. ในการตรวจบทประพันธ์ ถ้ากรมศิลปากรเห็นสมควรให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงอย่างใด ผู้ขออนุญาตต้องปฏิบัติตาม

6. ผู้บันเลงดนตรี ผู้ขับร้อง และผู้พากย์ ต้องปฏิบัติการแต่งกายให้ถูกต้องตามรัฐนิยม ห้ามมิให้นั่งบันเลง ขับร้อง และพากย์บนพื้นราบ ต้องจัดที่วางเครื่องดนตรีให้

สามาถนั่งบันเลงได้โดยเหมาะสมเปนอารยะ

7. ทุกคราวที่มีการบันเลงดนตรี การขับร้อง หรือการพากย์ ผู้จัดให้มีการสแดงต้องยอมให้เจ้าหน้าที่ของกรมสิลปากรเข้าดูได้ เจ้าหน้าที่นี้กรมสิลปากรจะได้ออกบัตรประจำตัวให้ไว้เปนสำคัน

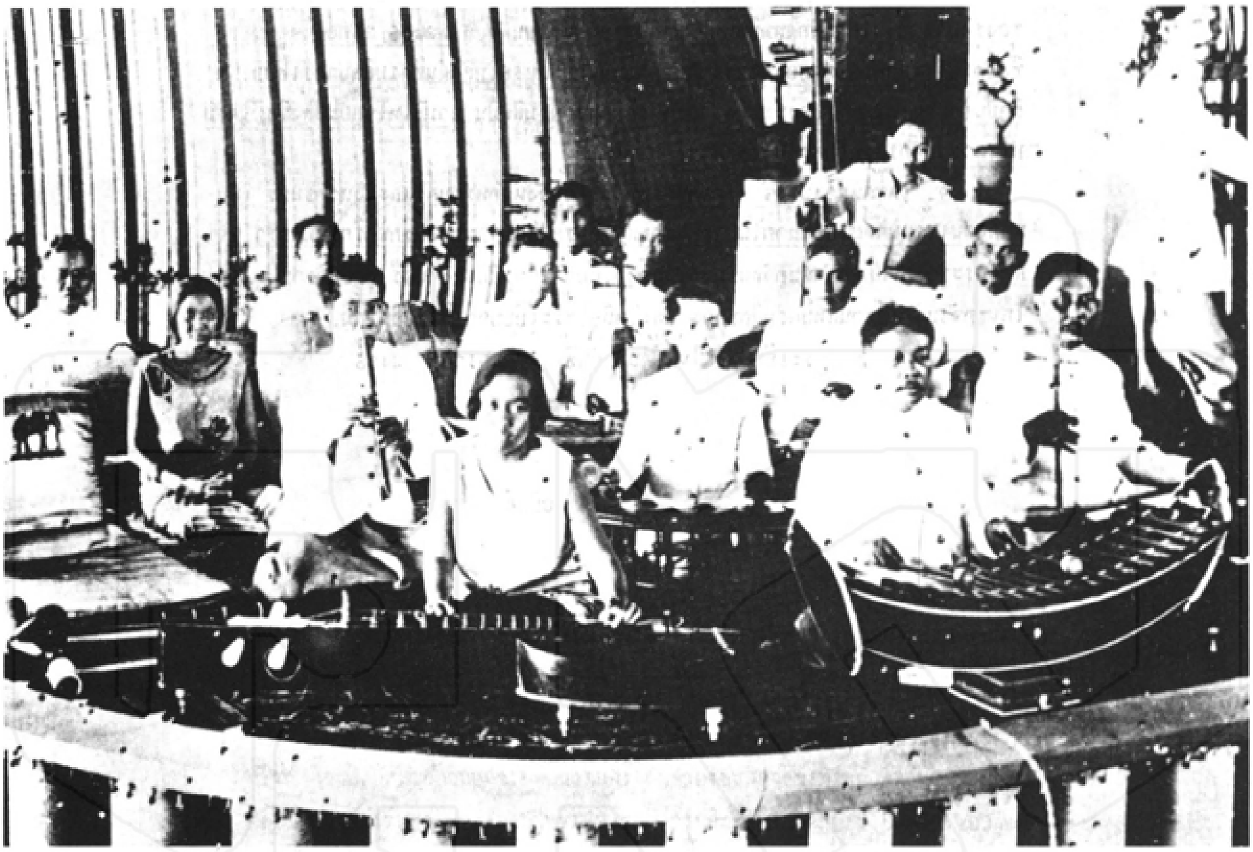
8. การบันเลงดนตรีสากลนิยมทุกประเภท และดนตรีประเพนีนิยมฉเพาะประเภทปี่พาทย์ เครื่องสาย และมโหรี ที่จักทำเปนอาชีพอันมิใช่เปนของทางราชการ หรือองค์การของรัถบาล ซึ่งผู้ใดจะจัดให้มีขึ้นภายหลังวันที่ 8 มิถุนายน พ.ส. 2486 จะต้องใช้ผู้บันเลงซึ่งได้รับประกาสนียบัตรของกรมสิลปากรว่าเปนสิลปิน หรือใบสำคันที่กรมสิลปากรเทียบเท่าสิลปินตามระเบียบการของกรมสิลปากรว่าด้วยการอบรมสิลปิน ห้ามมิให้ใช้ผู้บันเลงซึ่งมิได้รับประกาสนียบัตรหรือใบสำคันที่กล่าวข้างต้น

9. ให้ข้าหลวงประจำจังหวัดทุกจังหวัด เว้นจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี เปนพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ใช้อำนาจในการอนุยาตและการควบคุมการบันเลงดนตรีตามมาตรา 9 แห่งพระราชกริสดีกากำหนดวัธนธัมทางสิลปกัมเกี่ยวกับการบันเลงดนตรี พุทธสักราช 2486 ในเขตจังหวัดของตนแทนกรมสิลปากร และให้ถือใช้ระเบียบการนี้โดยอนุโลม.

ระเบียบนี้ให้ใช้ นะ วันที่   มกราคม 2486

อธิบดี

การบรรเลงมโหรีในงานขึ้นพระตำหนักเปี่ยมสุข
ที่ศาลาเริง พระราชวังไกลกังวล

หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ตีระนาดเอก พระองค์หญิงรำไพ ทรงดีดจะเข้ กรมหมื่นอนุพงษ์จักรพรรดิ์ ทรงยืนตีฆ้องราว กรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์ ทรงซออู้ขนาดใหญ่ พระองค์เจ้าดรุณไวยวัฒน์ ทรงสีซอด้วง ม.จ.แป้น ทรงขลุ่ย พระประดับดุริยกิจ และพระพาทย์บรรเลงรมย์ ตีกลองและตะโพน หลวงไพเราะเสียงซอ ตีระนาดทุ้ม หลวงเสียงเสนาะกรรณ ตีฉิ่ง และครูทั่วม ประสิทธิกุล ขับร้อง.